

MISKOLCI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DEÁK FERENC ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

dr. Szilva-Orosz Flóra

A SZOCIÁLIS FARM

PhD értekezés tézisei

Miskolc

2022

Tartalom

I. A dolgozat tárgya, az értekezés célja	3
II. Az értekezés felépítése és fő hipotézisei.....	6
III. A kutatás során alkalmazott módszertanok	9
IV. A kutatás eredményeinek összefoglalása	11
V. Az értekezés témájához kapcsolódó saját közlemények	15

I. A dolgozat tárgya, az értekezés célja

Hipotézisem szerint a szociális farm és farmszolgáltatás működőképes konstrukció, gondoskodó környezete hosszú távon is fenntartható, pozitív jövőképet biztosít számos hátrányos helyzetű személy számára. Annak érdekében azonban, hogy valóban fennmaradjon a modell és hatékonyan, illetve hatékonyabban működhessen, és lehetséges formái visszaköszöjenek a jogszabályokban, elengedhetetlen a meglévő joghézagok orvoslása. Ebből kifolyólag a szociális farm modelljének bemutatását szolgáltatásnyújtási és tevékenységi oldalról – még hozzá mezőgazdasági termelési és értékesítési tevékenységi kör, valamint foglalkoztatási szempontból – közelítem meg, és fejtem ki az ezzel kapcsolatos problémákat, és fogalmazom meg a lehetséges megoldási javaslatokat. A jogi szabályozást tehát ezzel összefüggésben vizsgálom meg. Az sem mellékes érv, hogy más európai országban már bevált modellként, gördülékenyen működnek a farmok államilag elismert keretek között. Mind e közül kiemelkedő és példaértékű az olasz modell, hiszen külön jogszabály rendelkezik a szociális farmok működéséről. Maga az Európai Unió is felismerte a szabályozás jelentőségét. Bár még nem történt európai uniós szintű egységes szabályozás, fogalom-meghatározás, úgy vélem, a tagállamok általi erőfeszítések a jogszabályi keret kialakítására az EU-t is erre fogják mindinkább sarkallni.

Az értekezés a hátrányos helyzetű személyek problémáinak, a hátrányos helyzetből való kiút egyik lehetséges megoldását kínáló, e személyi kör mezőgazdasági környezet általi felkarolását biztosító, multifunkcionális társadalmi innovációt dolgozza fel, nevezetesen a szociális farm modelljét a jogtudomány szemszögéből. A hátrányos helyzetű emberek, ezen belül is különösképpen a fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességű személyek jólléte, integrációja, rehabilitációja és foglalkoztatási lehetőségei társadalmi és gazdasági szempontból is jelentős kérdések. Az inkluzív megoldások állami szerepvállalással és megoldások kidolgozásával valósulnak meg, ugyanakkor megfigyelhetők „alulról jövő” kezdeményezések is, amelyek életképes működési mechanizmusai ezen újszerű modellek létjogosultságát is igazolják. Ebbe a szegmensbe tartoznak a szociális farmok is, amelyek Magyarországon is aktívan tevékenykednek, ellenben a jogi szabályozás tekintetében kevésbé fókuszáltak.

Magyarországon, bár már nem illethető az 'új jelenség, kezdeményezés' jelzővel a szociális farm – hiszen az első, szociális farmnak tekinthető kezdeményezések a 2000-es évek első felében jöttek létre –, működési struktúráját és államilag elismert létezését tekintve azonban még mindig gyerekcipőben jár a modell. Kevesek által ismert társadalmi innováció, maga a fogalom jogi kategóriaként ismeretlen. Más európai országok kezdeményezéseihez hasonlóan alulról építkező modellként jött létre, így a szociális farmszolgáltatást nyújtó szervezetek stratégiai és szakismereti hiányosságok, illetve megfelelő jogszabályi környezet hiányában kezdték meg működésüket hazánkban. A jogi szabályozás anomáliái, melyek egyrészt a jogi szabályozás hiányosságaira, másrészt a jogi szabályozás ellentmondásaira vezethetők vissza, jelenleg gátolják a szociális farmszolgáltatást nyújtó szervezetek megfelelő működését. Ennek következtében arra van szükség, hogy a jogi szabályozás választ adjon egy már működő, új kezdeményezésre.

Intézményi szempontból közelítve többféle szociális farm típus létezik, létezhet, azonban tevékenységi körök szempontjából összetett, komplex rendszert alkotnak: szociális, termelési, értékesítési és foglalkoztatási tevékenységet foglal magába, melyeket kívülről vagy belülről szervezik meg az egyes szociális farmszolgáltatást nyújtók (természetes vagy jogi személy). A szociális farmok létének, működésének fő problematikája a termelési tevékenységből, a szervezeti keretből, valamint az együtt gazdálkodás feltételeiből ered. Speciális problémakör abban az esetben merül fel, ha a szociális farmszolgáltatást nyújtó intézmény belülről, saját maga akarja megszervezni a termelési tevékenységet. Ugyanis a mezőgazdasági termelés nélkülözhetetlen eleme a föld, ami pedig fölveti a földhasználat, illetve a földtulajdon kérdését: Vajon ezek az intézmények, szervezetek is szerepelnek a földhasználati és földtulajdonosi jogosultak körében? A mezőgazdasági tevékenység végzéséből adódó további dilemmára ad okot a szociális farmszolgáltatást igénybe vevő célcsoporti kör együtt gazdálkodásának és piacra jutásának megvalósulása: Milyen speciális szervezeti keret biztosítja ennek lehetőségét az egymással hozzátartozó viszonyban nem álló személyek számára? A résztvevők foglalkoztatása pedig a szervezeti kerethez igazodik, annak formájától függ a foglalkoztatás jogviszonyának típusa, ideértve azt is, ha természetes vagy jogi személy jelenik meg a munkáltatói oldalon. Mindezen kérdések megválaszolására vállalkozik jelen disszertáció de lege ferenda javaslatok keretében, melyek megfelelő alapul szolgálhatnak a jogi szabályozás számára.

A disszertáció elsődleges célja olyan átfogó, jogi szabályozásra, illetve annak módosítására javaslatot adó kutatás végzése, amely megfelelő kiindulási alapul szolgál a hazai szociális farmok további hatékony, jogszabályi keretek közötti, államilag elismert működéshez. Másodsorban, bár külföldön már készült PhD dolgozat formájában szociális farmokat bemutató munka, de nem jogtudományi szempontból, hazánkban eddig még nem született ilyen átfogó, jogtudományi szempontból feldolgozó mű.

II. Az értekezés felépítése és fő hipotézisei

A disszertáció öt fő részre tagolódik.

1. Az *I. részben* a téma szempontjából lényeges kiindulópontok elemzése kap helyet, amelyben azokat a kérdéseket vizsgálom, amelyek meglátásom szerint a kutatás alapját képezik, és amelyek megalapozzák a szociális farm társadalmi és gazdasági életbe való beágyazódását, interdiszciplináris vizsgálatot végezve. Ide tartozik a szociális farmtevékenység megjelenésének gyökere. Ebben a fejezetben ismertetem azokat a programokat, kezdeményezéseket, melyek azt igazolják, hogy a zöld környezet jelentette előnyöket már a középkorban is felismerték, a II. világháborúig virágzott ennek szerepe, majd hogyan találtak vissza ehhez a 21. századtól ismételten. Ebben a részben külön fejezetben foglalkozom a multifunkcionális mezőgazdaság kérdésével, mivel a szociális farmon végzett tevékenységek összetett és sokszínű jellege alapján a szociális farm is multifunkcionális mezőgazdasági tevékenységi formának minősül. A következő fejezet a szociális farmszolgáltatást nyújtó szervezetek körének jellemzőit, a piaci és nem piaci céllal működő szervezetek közötti elhelyezését taglalja. Működésük társadalmi funkciójának dominanciája révén a társadalmi vállalkozások körébe sorolandók, melyek több szempontból is kapcsolódnak a társadalmi innovációhoz. Valamint nagyon fontos szerepet töltenek be a társadalom irányába vállalt felelősség tekintetében, tekintve, hogy a társadalom jelentős hányadát érintő problémát kívánnak orvosolni.

2. Az értekezés gondolatmenetének következő fontos állomását a *II. részt* alkotja a szociális farm rendszerbeli elhelyezése az ún. *green care* modellek között. Ismertetem a *green care* gyűjtőfogalmat és az abba sorolható modelleket, külön vizsgálva a szociális farm fogalmát. Nemzetközi viszonylatban az egyes *green care* modellek bár eltérő jellemzőkkel bírnak, ennek ellenére közös alapokon nyugszanak: zöld környezetben mezőgazdasági tevékenységek végzése történik, valamilyen szempontból hátrányos helyzetű személyekre koncentrálva. A II. rész egyik legmeghatározóbb fejezete a *green care* modellek, ezen belül a szociális farm modelljének rendszertani besorolása, értelmezése, ami lényegesen megkönnyíti a tisztánlátást az egyes környezet adta előnyöket alkalmazó programok, modellek között. Ez az értekezés egyik novumaként említendő. Végezetül e rész utolsó fejezetében azonosítom azokat a feltételeket, amelyek megalapozzák a szociális farm sikeres működését.

3. Az értekezés *III. része* külföldi kitekintést végez. A későbbi jogösszehasonlító elemzésre és de lege ferenda javaslatok megfogalmazására alapot adva, a magyar szabályozás számára mintaként szolgáló nyugat-európai országok, ezek közül is az Egyesült Királyság, Hollandia, Ausztria és Olaszország szociális farm modelljeinek jellemzőit vizsgálom meg. E négy ország eltérő jogrendszerbe tartozik, ugyanakkor pontosan ez ad lehetőséget a szélesebb körű elemzésre, látásmódra. Továbbá ezekben az országokban régebbre visszanyúló gyökerekkel, hatékony keretek között működnek a szociális farmok, nagy jelentőségre szert téve.

4. A külföldi példákat követően a disszertáció *IV. része* a szociális farm modelljének hazai jellemzőit tárgyalja. Ennek első fejezete a szociális farm fogalmának hazai értelmezését, szakértői csoport által megalkotott definíciót ismerteti. Mivel hazánkban gyakran összekeverik a szociális farm fogalmát a szociális szövetkezet fogalmával, külön fejezet foglalkozik azok elhatárolásával. Ezt követő fejezetben a farmok hazánkban azonosított típusait mutatom be. Majd ismertetem a szociális farmszolgáltatást, végezetül pedig az alanyi kört, vagyis ki nyújtja, és ki veszi igénybe a farmszolgáltatást.

5. Az *V. befejező rész* a jövőképet vetíti előre, azaz a szociális farmrendszer működését biztosító komponenseket, melyek a megfelelő hazai szabályozás megalkotásának alapjául szolgálnak. Az értekezés több olyan jogi szabályozásból eredő problémát, illetve hiányosságot fogalmaz meg, amely jelenleg nehezíti a hatékony működést. De lege ferenda javaslatokat fogalmaz meg a lemaradásban lévő jogi szabályozás pótlása, reformja tekintetében, a külföldi példák alapul vétele segítségével.

A disszertáció az alábbi három hipotézis megválaszolását tűzte ki célul.

1. A téma vizsgálata során az *alapvető hipotézisem* az, hogy a szociális farm olyan speciális tevékenységi forma, amely megfelelő alternatívát állít a hátrányos helyzetű személyek integrációja, terápiája és foglalkoztatása elé, és alkalmas e személyi kör felkarolására társadalmi és gazdasági szempontból. Ezáltal a társadalom hasznos tagjává válhatnak. Valamint a nevelési-oktatási intézményekben nevelt és oktatott gyerekek számára fontos ismeretterjesztő, szemléletformáló szereppel bír a szociális farm.

2. *Második hipotézisem* szerint a szociális farmok hatékony működéshez szükség van a hiányos és működést akadályozó, korlátozó magyar jogi szabályozáson belüli speciális, a szociális farmszolgáltatásra vonatkozó szabályozás megalkotására.

3. *Harmadik hipotézisem* alapján pedig bármely szervezeti forma alkalmas arra, hogy szociális farmnak minősüljön.

III. A kutatás során alkalmazott módszertanok

A választott téma esetében mellőzhetetlen a *jogösszehasonlító módszertan* alkalmazása, hiszen Európa több országában is működnek, nagy jelentőségre szert téve green care modellek, azon belül komplex szolgáltatást megvalósító szociális farmok, így az egyes nyugat-európai országok szabályozása mintaként szolgálhat a hazai szabályozás számára. Más európai országokban már nagyobb hagyománya van a szociális farmszolgáltatásnak, nem beszélve arról, hogy a szociális farmok gyökerei is külföldön jelentek meg. A jogösszehasonlító módszer szerepet kap a rendszertani elemzést tárgyaló II. részben a kialakult fogalmak összevetésekor (analitikus módszer) és az egyes green care modellek közös jellemzőinek meghatározásakor (common-core módszer), illetve a külföldi példákat bemutató III. rész végén a vizsgált külföldi országok jellemzőinek csoportosításakor (strukturális módszer). Valamint a hazai szabályozásra tett javaslatok során is jelentős szerepet kap.

A disszertációban alkalmazom az *interdiszciplináris elemzést* is. Nyilvánvaló, hogy a jogtudomány által való vizsgálat csak egyike a hátrányos helyzetű személyek felmerült problémái lehetséges megközelítésének, megoldásának, ugyanakkor az egyik leglényegesebb tudományterületnek számít, hiszen a megoldás állami elismerése és a megfelelő jogszabályi környezet nélküli működés rendkívül megnehezíti egy jó megoldás létezését. A hátrányos helyzetű személyek megnevezett problémái tehát nemcsak a jogtudomány által vizsgálható kérdések, hanem jelentős szerepe van más tudományterületeknek és azon belüli tudományágaknak is, így a társadalomtudományok belül a szociológiának, gazdálkodás- és szervezéstudománynak, agrártudományokon belül az agrárelméletnek, valamint az orvostudományokon belül a pszichológiának e kérdések kapcsán. Rendkívül szerteágazó, több tudományterületet felölelő modellről van szó. A disszertációnak nem célja valamennyi tudományterület felőli megközelítés, csupán a jogtudomány szemszögéből való vizsgálat. A jogtudomány körében is számos jogág, jogterület irányából vizsgálható meg a szociális farm modellje: agrárjogi (agrárelmélet, vidékfejlesztés, agrárüzemrendszer alanyi és tárgyi oldala), szövetkezeti jogi, munkajogi, szociális jogi, alkotmányjogi, társasági jogi, illetve pénzügyi jogi, támogatási jogi oldalról. Mivel az értekezés alapvetően agrárjogi témájú, így az elsősorban agrárjogi szempontból, az agrárjog jogterületén belül vizsgálja a szociális farm

modell jellemzőit. Az agrárelméleti vizsgálat mellett munkajogi és szociális jogi szakirodalom is feldolgozásra kerül.

Kutatásmódszertani szempontból az egyik alkalmazott módszertani elem a *normatív módszer*. Az értekezés a földforgalmi törvény mellett más vonatkozó jogszabályok – mint például a Polgári Törvénykönyv, Munka Törvénykönyve, szociális törvény – rendelkezéseit és hiányosságait vizsgálja. A leíró jelleg mellett törekszek a kritikai elemzés folytatására, főként a jogszabályi rendelkezések áttekintése kapcsán, melynek keretében megfogalmazom a jogi szabályozás hiányosságait és ellentmondásait a mezőgazdasági földhasználat és földtulajdonlás kérdése, a farmszolgáltatást nyújtók alanyi köre, valamint a farmszolgáltatást igénybe vevők egymás közötti viszonya tekintetében.

A *dogmatikai módszert* alkalmazva a nemzetközi példák vizsgálata mellett a hazai modell elemzésére fektet nagy hangsúlyt a disszertáció. A kutatás központi részét képezi a szociális farm hazai jellemzőinek bemutatása. Továbbá e módszer által tekintem át a szociális farm társadalmi és gazdasági szerepét, jelentőségét és a green care modellek rendszertani besorolását.

Egyes jogintézmények szerepének vizsgálata során, ahol indokoltnak tekinthető, *történetiségében* is bemutatásra kerül az adott jogintézmény fejlődése. Ennek keretében a szociális farm modell előzményei kerülnek feltárássra. Hangsúlyozni kell, hogy Magyarországon valós történeti múltról nem beszélhetünk a szociális farmok kapcsán, hiszen nem túl rég, a 2000-es években jelentek meg hazánkban. Így ez esetben a külföldi példák fejlődési hátterének felkutatásáról van szó. Ezen belül is azt vizsgálva, mikor, milyen elnevezéssel jelent meg, hogyan fejlődött a mai értelemben vett szociális farm modellje. Az előzmények tárgyalása az értekezés egy kisebb szeletét alkotja, mivel az sokkal inkább a jelenre fókuszál.

Fontos kiemelni, hogy a szakirodalom felkutatása és elemzése mellett jelentős szerepet játszott kutatásomban az *empirikus forrásnak* számító külföldi kutatókkal való találkozás és eszmecsere, külföldi farmokra látogatás, illetve Miskolcon a Szimbiózis Alapítvány által működtetett szociális farmon végzett kutatás. A külföldi példák és a hazai jellemzők vizsgálatánál nagy segítséget nyújtottak ezek az empirikus kutatások.

IV. A kutatás eredményeinek összefoglalása

A kutatás eredményeként a megfogalmazott három hipotézisre a következő *de lege ferenda* javaslatok születtek:

1. A szociális farm és farmszolgáltatás megfelelően karolja fel és integrálja a hátrányos helyzetű személyek széles körét, illetve a társadalom szélesebb köre számára is számos előnyt hordoz.
2. A farmok hatékony működéséhez speciális jogszabályi rendelkezések és jogszabály megalkotása szükséges.
3. A szociális farmszolgáltatás nyújtásához szükséges feltételeknek, jellemzőknek megfelelő működés határozza meg, mely modell minősül szociális farmnak, így az ezeknek megfelelő bármely szervezeti forma alkalmasnak bizonyul.

Az egyes eredmények a következőképpen összegezhetők:

A kutatás alapvető kiindulási pontja az volt, hogy a szociális farm modellje azokat a hiányosságokat kívánja kezelni, azt az űrt hivatott kitölteni, amely a hátrányos helyzetű személyeket, azon belül is elsősorban a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek integrációs, terápiás és foglalkoztatási lehetőségeit érinti. Így megkülönböztetésüket, társadalmi kirekesztésüket, a munkaerőpiacról való kiszorításukat, a munkavállalás lehetőségének jelentős korlátozottságát orvosolja a farm azáltal, hogy integrálja őket, támogató farmszolgáltatást biztosít számukra mezőgazdasági tevékenységek végzése által, ideértve foglalkoztatásukat is, melyet – az Alaptörvényben biztosított alapjogok alapján – számukra is biztosítani kell. A farmszolgáltatásnak köszönhetően ezek az emberek is a társadalom hasznos tagjának érezhetik magukat, nem beszélve arról a jelentős pozitív fejlődési tendenciákról – komplex szolgáltatás: személyre szabott szociális, egészségügyi és oktatási-gondozási szolgáltatás – az egyes emberek tekintetében, amely a farm nyújtotta segítségnek köszönhető. Mindez kiegyensúlyozott, személyes biztonságot nyújt számukra.¹ Továbbá a társadalom szélesebb köre számára is hasznos ismereteket terjeszt, lehetővé teszi számukra az egyes mezőgazdasági tevékenységek megismerését, valamint a farmon élő és dolgozó hátrányos helyzetű személyekkel való együttműködés, együttműködés milyenségét is megtapasztalhatják. Valamint megjegyzendő, hogy a gazdálkodók számára is

¹ OROSZ 2018a, 222–223.

előnyt hordoz a szociális farmszolgáltatás, mivel nyitottabbá válik a külvilág felé, új bevételi forrást biztosít számukra, illetve akár új pályázati lehetőségeket is. A disszertációban ismertetettek alátámasztják első hipotézisem, miszerint a szociális farmszolgáltatás megfelelő alternatívát állít a hátrányos helyzetű személyek integrációja, terápiája és foglalkoztatása elé, és alkalmas e személyi kör felkarolására társadalmi és gazdasági szempontból. Illetve fontos ismeretterjesztő, szemléletformáló szereppel bír főként a nevelési-oktatási intézményekben nevelt és oktatott gyerekek számára.

Annak érdekében, hogy az emberek Európa-szerte el tudjanak igazodni a green care modellek között, és ugyanazt értsék szociális farm alatt, szükség van egységes fogalom-lehatárolásra és –meghatározásra, definícióra. A green care modelleken belül különbséget kell tenni a csupán terápiás célt szolgáló kezdeményezések, valamint az összetett szolgáltatásnyújtást – terápiás, integrációs szolgáltatást és foglalkoztatási lehetőséget – biztosító szociális farm modell között. A végzett rendszertani elemzés a disszertáció egyik fő megállapításának számít. Az egységes fogalom-meghatározás ugyanakkor nemcsak az azonosítást, értelmezést segítené elő, hanem az állami elismerést, és az EU-n belüli, valamint a nemzetközi értelmezést is. Továbbá megkönnyítené az egyes támogatások igénybevételét, pályázati források elosztását és a közbeszerzést, és segítené a társadalmi vállalkozások piacra jutását is.

A második hipotézis összetett kérdéskört foglal magába, melyet a disszertáció utolsó, V. része taglal. A vizsgálat, elemzés kiterjedt a szociális farmszolgáltatás, mint mezőgazdaság keretében végzett tevékenység jogszabályi elhelyezésére; a földtulajdon és földhasználat kérdésének vizsgálatára a szociális farmok vonatkozásában; illetve a szociális farmszolgáltatást igénybe vevők foglalkoztatásának kérdésére. E kérdések vizsgálata bár önálló fejezetekben történt, azokat rendszerben, összefüggésben kell átlátni a megfelelő válaszadás, megoldás érdekében.

A szociális farm, farmszolgáltatás jogilag ismert fogalommá válása érdekében szükséges a szakértők által korábban meghatározott fogalom jogszabályi keretek közzé helyezése. Ezt vagy a földforgalmi törvény keretei között, a mező- és erdőgazdasági és kiegészítő tevékenységek között célszerű elhelyezni, vagy sui generis szociális farmokat szabályozó jogszabályban kellene meghatározni, a részletszabályokat végrehajtási rendeletekben vagy a hatályos jogszabályi rendelkezések módosítása által rendezni.

A disszertáció hangsúlyos megállapítása, hogy ki kell terjeszteni a földtulajdon megszerzésének lehetőségét, de legalább is a földhasználati jogosultságot a szociális

farmszolgáltatást nyújtó szervezetek számára is, hogy akadály nélkül használhassanak mezőgazdasági földterület a különféle mezőgazdasági tevékenységek végzéséhez. Tekintve a vizsgált külföldi országok példáját és az EUB gyakorlatát, enyhébb szabályozásra van szükség, meghatározott korlátok mellett – melyekre javaslatot tettem – biztosítani kell a jogi személyek földtulajdon szerzését, földhasználatát.

A hátrányos helyzetű fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű személyeknek is joguk van munkát végezni – az Alaptörvényben biztosított alapjogok értelmében –, amely lehetőséget a szociális farm garantálja különféle mezőgazdasági és kiegészítő tevékenységek végzése által, rehabilitációs és fejlesztő foglalkoztatás keretében. Figyelemmel kell ezek esetében is lenni néhány jogszabályi rendelkezés módosítására, így a kedvezőbb foglalkoztatotti létszámra, és a munkáltatói körre.

A szociális farmszolgáltatásra vonatkozó szabályozás tekintetében arra a következtetésre jutottam, hogy speciális szabályozásra van szükség a hatékony működés érdekében, amely a meglévő jogszabályok módosítása vagy külön jogszabály megalkotásával érhető el. A megfelelő jogi szabályozás pedig elsődleges lépésnek is tekinthető az állami elismerés feltételeinek meghatározása érdekében, hogy legitim módon működhessenek a farmok hazánkban.

Végezetül a disszertáció fontos ténymegállapítása, a harmadik hipotézis kapcsán, a megfelelő szervezeti jogi keret lehatárolása. Fontos azonban annak megértése és nyomatékosítása, hogy nem a szervezeti formákra való lehatárolás, hanem a megfelelő minősítési rendszernek, vagyis a szociális farmszolgáltatás nyújtásához szükséges feltételeknek, jellemzőknek megfelelő működés határozza meg, mely modell minősül szociális farmnak. Hazánkban östermelő és egyéni vállalkozó földműves mellett, amennyiben lehetővé válna a földhasználat lehetősége, szociális szövetkezet, civil szervezet, nonprofit gazdasági társaságok és közhasznú szervezetek is alkalmasnak bizonyulhatnak szociális farmszolgáltatást nyújtó szervezetnek. Tehát nem nevezhető meg egyetlen szervezeti forma, amely alkalmas szociális farmszolgáltatás nyújtására, hanem a megfelelő szabályozás kialakítása és nélkülözhetetlen feltételek teljesülése esetén többféle szervezeti forma is alkalmasnak bizonyul.

Lényeges szempont a szociális farmszolgáltatást igénybe vevők belső viszonyának rendezését szolgáló javaslat. Eszerint elképzelhető, hogy a civil szervezeten belüli tagság teremtené meg a szolgáltatást igénybe vevők közötti viszonyt, biztosítva a civil szervezetnek a földtulajdon/földhasználat lehetőségét, azonban itt felmerülnek nehézségek. A legmegfelelőbb megoldás egy új szervezeti forma, az ún. közösségi gazdálkodást végző polgári jogi

társaságon belüli, szerződésen alapuló tevékenység végzése lenne, lehetővé téve az együtt gazdálkodást, kialakítva az ehhez szükséges részletszabályokat.

A koncepció kidolgozása és meghatározása során célom az volt, hogy mind a jogalkotó, mind a szociális farmszolgáltatást nyújtók számára alkalmazható megoldást kínáljak. Mintaként szolgál a vizsgált négy európai ország, de talán leginkább Olaszország példája, ahol az általam is preferált megoldásként külön szabályozás van hatályban.

V. Az értekezés témájához kapcsolódó saját közlemények

1. OROSZ Flóra: A szociális farm modelljének értelmezése, *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium-Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai*, 2021/22, 131-148. o.
2. OROSZ Flóra – SURI Noémi – HRECSKA-Kovács Renáta – SZÓKE Péter: Constitutional protection of the environment with particular regard to the Hungarian, German, Italian and Belgian constitutional regulation, *Agrár- és Környezetjog*, 2021/2, 99-120. o., doi: 10.21029/JAEL.2021.31.99
3. OROSZ Flóra: A szociális farmszolgáltatást igénybe vevő fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek alapjogi védelme, *Pro Futuro - A Jövő Nemzedékek Joga*, 2020/3, 83-100. o., doi: 10.26521/PROFUTURO/2020/3/9092
4. OROSZ Flóra: A szociális farmok szerepe a foglalkoztatásban, In: Péti Márton – Schwarcz Gyöngyi – Ress Boglárka (szerk.): *Multidiszciplináris tanulmánykötet a Kárpát-medence és magyarságának egyes társadalmi, gazdasági, környezeti jelenségeiről és kihívásairól*, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest, 2020, 135-140. o.
5. OROSZ Flóra: The protection of human rights in connection with working possibilities of special group of employees, *Agrár- és Környezetjog*, 2020/29, 184-198. o.; doi: 10.21029/JAEL.2020.29.184
6. OROSZ Flóra: A mezőgazdasági tevékenység végzésének feltételei és korlátai - szervezeti és pénzügyi keretek, *Publicationes Universitatis Miskolcensis: Sectio Juridica et Politica*, 2019/2, 416-432. o.
7. OROSZ Flóra: Agricultural integration and social innovation, In: Kékesi Tamás (szerk.): *MultiScience - XXXIII. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference*, Miskolci Egyetem, 2019, 1-8. o., doi: 10.26649/musci.2019.080
8. HALÁSZ Csenge – OROSZ Flóra – RITÓ Evelin: Egy rövid tanulmányút tapasztalatai avagy nyolc amszterdami nap margójára, *Miskolci Jogtudó: Hallgatói Online Jogtudományi Folyóirat*, 2018/2, 40-44. o.
9. OROSZ Flóra: A szociális gazdaság jogi környezetének vizsgálata a Kárpát-medence országában. Ausztria, EFOP-1.12.1-17-2017-00003 projekt, Kisléptékű Termékelőállítók és Szolgáltatók Országos Érdekképviseletének Egyesülete, 2018, 1-39. o.
http://nski.hu/admin/data/file/20190808/kisleptek_teljesites_szoc_gazd_jogi_korny_ausztr.pdf

10. OROSZ Flóra: Az angol szociális farmrendszer - egy tanulmányút tapasztalatai, In: Szabó Miklós (szerk.): *Doktoranduszok fóruma*, Miskolc, 2017. november 16., Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa, Miskolc, 2018, 113-117. o.
11. OROSZ Flóra: A termőföld mint nemzeti kincs alkotmányos védelme hazai és nemzetközi vonatkozásban, *Publicationes Universitatis Miskolcensis: Sectio Juridica et Politica*, 2018/1, 178-191. o.
12. OROSZ Flóra – Hornyák Zsófia: Egyes foglalkoztatást elősegítő szövetkezeti formák, In: Koncz István – Szova Ilona (szerk.): *PEME XVI. PhD - Konferencia: A 15 éves PEME XVI. PhD - Konferenciájának előadásai*, 2018. április 11., Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület, Budapest, 2018, 232-238. o.
13. OROSZ Flóra: Társadalmi felelősségvállalás a mezőgazdaság keretei között - különös tekintettel a nyugat-európai megoldásokra, In: Haffner Tamás (szerk.): *IV. Fiatalok EUrópában Konferencia -Tanulmánykötet*, Sopianae Kulturális Egyesület, Pécs, 2018, 219-230. o.
14. OROSZ Flóra: A multifunkcionális mezőgazdaság megvalósulása a szociális farmrendszer keretei között, In: Farkas Ákos – Pásztorné Erdős Éva – Varga Zoltán (szerk.): *Etüdök jogtudományra: Szemelvények a XXXIII. OTDK Állam-és Jogtudományi Szekció díjazottjainak munkáiból*, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2017, 200-205. o.
15. OROSZ Flóra: A szociális farmok nyugat-európai modelljei, In: Bragyova András (szerk.): *Miskolci Doktorandusz Konferencia Tanulmánykötet*, Bíbor Kiadó, 2017, 171-181. o.
16. OROSZ Flóra: A szociális gazdaság működési formái Ausztriában, *Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc, 2018. november 2. (megjelenés alatt)
17. OROSZ Flóra: Employment opportunities in agriculture, *Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc, 2019. november 21. (megjelenés alatt)
18. OROSZ Flóra: Agricultural law and labour law – employment opportunities in agriculture taking into account the innovative possibilities, I. Kárpát-medencei Magyar Doktoranduszok Interdiszciplináris Konferenciája, Kolozsvár, 2020, február 6-7. (megjelenés alatt)
19. OROSZ Flóra: Speciális munkavállalói célcsoportok megkavégzésének alapjogi védelme, *Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc, 2020. november 19. (megjelenés alatt)
20. OROSZ Flóra: A szociális farmtevékenység végzésének feltételei és korlátai – szervezeti és pénzügyi keretek, *Publicationes Universitatis Miskolcensis: Sectio Juridica et Politica*, 2022/1 (megjelenés alatt)